

2005. szeptember 22.

Emlékeztető a Magyar Rétegtani Bizottság 2005. szeptember 22-iki üléséről

Időpont: 2005. 09. 22., csütörtök, 14 óra

Helyszín: MÁFI, igazgatósági tanácsterem

Jelen van 13 fő:

Császár Géza	Magyar Rétegtani Bizottság elnöke
Gyalog László	Magyar Rétegtani Bizottság titkára
Szederkényi Tibor	Paleozoos Albizottság elnöke
Koroknai Balázs	Paleozoos Albizottság titkára
Haas János	Triász Albizottság elnöke
Budai Tamás	Triász Albizottság titkára
Knauer József	Kréta Albizottság elnöke
Nagymarosy András	Oligocén Albizottság elnöke
Sztanó Orsolya	Oligocén Albizottság titkára
Juhász Györgyi	Pannon Albizottság elnöke
Krolopp Endre	Kvarter Albizottság elnöke
Kordoss László	Kvarter Albizottság titkára
Gméling Katalin	Magmás Albizottság titkára

Kimentette magát 8 fő:

Lelkesné Felvári Gyöngyi	Paleozoos Albizottság titkára
Kovács Sándor	Triász Albizottság titkára
Galács András	Jura Albizottság elnöke
Főzy István	Jura Albizottság titkára
Halmai János	Miocén Albizottság elnöke
Szentpétery Ildikó	Miocén Albizottság titkára
Németh Károly	Magmás Albizottság elnöke
Molnár Ferenc	Magmás Albizottság titkára

További távollevő 4 fő:

Kecskeméti Tibor	Eocén Albizottság elnöke
Bernhardt Barnabás	Eocén Albizottság titkára
Hámos Gábor	Paleozoos Albizottság titkára
Rózsa Péter	Magmás Albizottság titkára

Az előzetesen (2005. 09. 17-én) kiküldött napirend az alábbi volt:

1. A Magyarország litosztratigráfiai alapegységei kötet szerkesztése és kiadása

2. A litosztratigráfiai táblázatot és a rövid leírásokat tartalmazó kiadvány újraserkesztése és kiadása
3. A Magyar Rétegtani irányelvek aktualizálása, újraalkotása
4. Tájékoztató az ISSC-ben folyó munkáról
5. Egyebek

1. A Magyarország litosztratigráfiai alapegységei kötetek szerkesztése és kiadása

Császár G.: A kötetekkel kapcsolatban méltatlan helyzet alakult ki. A megjelent két kötet óta egy évtized telt el. Három kötet anyaga lezárás előtti, illetve szerkesztés előtti állapotban van. A formációleírások között egy évtizede kész anyagok vannak. Ennyi idő alatt már újabb ismeretek is születhettek, mint ahogy születtek is. A szerkesztők felelőssége a szerzőkkel kapcsolatban nagy. További gond, hogy a kiadás fedezetéül szolgáló az MFT-nél deponált összeget a jelenlegi helyzetben bármikor elvonhatják, illetve az MFT támogatását akár meg is akadályozhatja a látszólagos felhalmozás. Ezek ismeretében kéri a szerkesztőknek a kérdéshez való felelős hozzáállását.

1.1. Miocén kötet

Az utolsó (2003. 11. 17-iki) MRB ülés előtt Szentpétery I. közlése szerint a miocén kötet üledékes része majdnem teljesen kész volt.

Császár G.: Azóta a kötet lektorálása történt meg, a lektorok és a szerzők között több egységnél még fel nem oldott ellentmondások vannak.

A jelenleg nem ismert, valószínűleg elvi kérdéseket is felvető véleménykülönbségek miatt a Bizottság arra kéri az Albizottság vezetőit, hogy albizottsági állásfoglalást követően ismertesse a gondokat a bizottság soron következő ülésén, ahol az általános érvényű tanulságok levonásra kerülnek. A részletek ismerete nélkül a Bizottság egyetért a Miocén Albizottság elnökének javaslatával, hogy minimális konszenzus hiányában a jelenleg megfogalmazottól eltérő vélemény is jelenjen meg a leírásokban.

Vita volt a kötet nevééről: Gyalog L. megismételte korábbi javaslatát: legyen Neogén I. kötet (alsó- és középső-miocén üledékek), a Neogén II a felső-miocén-pliocén, esetleg negyedidőszaki üledékek, a Neogén III. pedig a neogén magmás képződmények köteté legyen (a másik 2 kötet anyagának szerkesztése még nem kezdődött el). Haas J. szerint a miocénről egy kötet kellene, a vulkanitokat ne kelljen különválasztani. Más vélemények szerint lehetne egy teljes miocén és egy pliocén-pleisztocén kötet.

Ebben a kérdésben a Bizottság úgy foglalt állást, hogy a legfontosabb teendő a leírások elkészítése, a kötetek tartalma tekintetében az előrehaladás függvényében később születik döntés.

1.2. Paleogén kötet:

Az utolsó (2003. 11. 17-iki) MRB ülésen Kecskeméti T. a paleogén kötet eocén részénél a megírás gyorsítását ígerte. Akkori ígérete szerint a Bernhardt B. által meg nem írt részek megírását ő fogja elvégezni. Ez nem történt meg.

Császár G.: Az Eocén Albizottság legutóbbi ülésén olyan állásfoglalás született, hogy a még leírásra váró eocén formációk elkészítésébe be kell vonni a témakörrel foglalkozó, eddig még feladattal meg nem bízott idősebb és ifjabb szakembereket (pl. Less Gy., Nagyné Pálfalvi S., Kercksmár Zs.). Knauer J. az eocén részt illetően közölte, hogy Tóth Kálmán az eddigi anyagot átnézte, 1-2 hónap alatt lezárható anyagot tud készíteni.

Nagymarosy A.: az oligocén rész készültsége 75-80%-os. Az ábrák elkészítésével gondja van

Császár G. segítséget ígért az ábrák elkészítéséhez, egyetemisták bevonásával.

A Bizottság egyetértett abban, hogy az Albizottság titkára kapjon lehetőséget arra, hogy alapos ismeretei alapján, megadott határidőn belül egészítse ki, módosítsa a leírásokat.

1.3. Jura kötet

Az utolsó (2003. 11. 17-iki) MRB ülésen megállapodás született, hogy a jura kötet szerkesztésében a továbbiakban Főzy I. is részt vesz. Az elnök és a titkár között eddig nem történt feladatmegosztás, ebből adódóan nem történt előrelépés

Császár G. vállalta, hogy a kérdést rendezzi az Albizottság vezetőivel. Amennyiben nem tudják 4 hónapon belül vállalni a szerkesztést, úgy kész azt magára vállalni. Knauer J.: Galács A. véleménye szerint Knauer J. egyes leírásai túl részletesek. Kérte tételesen a véleményt, de nem kapta meg. Ha kap ilyen véleményt, illetve szempontokat, elvégzi a lerövidítéseket.

Ha a fentiek megvalósulnak, a kötet 2005. végéig lezárható.

A további kötetek helyzete:

1.4. Kvarter kötet rész

Krolopp E. szerint nincs elképzelés a leírások készítéséről.

Kordoss L.: nem világos, milyen keretben jelenne meg, a pannonnal vagy a neogénnel közösen, esetleg ki is maradna. A régi rövid leírások készítői közül 10-ből 9-től már nem lehet érdemi információt kapni. Újra kellene az egész kvarter formációbeosztást gondolni, a leírások teljes felújításra szorulnak.

Gyalog L.: a térképezésben jelenleg nem használják a formációkat, mivel nem használhatók igazán. A meglévő egységek tartalma sok esetben nem ismert. A genetikai kategóriák megfelelőbbek, mindenhol használhatók, csak néhány formáció használata öszvér megoldás lenne.

Sztanó O.: fúrásokban könnyebb lenne formációkat elkülöníteni, mint a felszínen.

Kordoss L. albizottsági ülést tervez a közeljövőben.

Császár G.: Kéri az Albizottságot, hogy a következő (mielőbbi) ülésén tekintse át a litosztratigráfiai egységek helyzetét, készítsen koncepciót annak megújítására, hangsúlyozva, hogy bár számottevő mértékben különbözik ez az idősebb képződményektől (leginkább abban, hogy nagy területeken vékony lepelként jelenik meg felszínen, ahol az idősebb képződményekénél sokkal részletesebb felbontásra nyílik lehetőség és környezetföldtani szempontból igény is). Mindazonáltal a felszínen is vannak jól identifikálható közettestek, a felszín alatti vastag képződmények kezelési módja nem különbözik a pannóniai-pliocén képződményekétől, vagyis litosztratigráfiai tagolásuk indokolt

1.5. Pannóniai kötet vagy kötetrészt

Juhász Gy.: A munka még semmilyen formában nem kezdődött el. 2006. végére össze tudja hozni a leírásokat. (A felvetődött szerkezeti megoldások a miocén kötetnél találhatók.)

1.6. Paleozoos kötet

Szederkényi Tibor a paleozoos albizottság részéről kivitelezhetőnek és vállalhatónak tartja a leírások közeljövőben történő elkészítését, illetve elkészíttetését.

2. A litosztratigráfiai táblázatot és a rövid leírásokat tartalmazó kiadvány újraszervezése és kiadása

Császár G.: A kiadvány újraalkotását az új eredmények mellett elsősorban azért tartja indokoltnak, mert fogyóban van a készlet, és a könyvtár nem tudja biztosítani a geológushallgatók számára a következő évtől a szokásos példányokat. Haas J.: az anyagnak ki kell szolgálnia a térképezést, a nyersanyagkutatókat (elsősorban a Mol-t) és az oktatást is.

Császár G.: Minden albizottság tekintse át a a táblázatban szereplő egységek listáját, amennyiben indokolt, újítsa meg azt. Ez az alkalom lehetőséget teremt arra is, hogy a táblázat fejlécében a szerkezeti-kifejlődési egységek mérete, s ha kell neve is megváltozzék. Indokoltnak tűnik, hogy az ugyancsak megújítandó leírásokban felsorolásra kerüljenek a formációnál alacsonyabb rangú egységek is, elsősorban a tagozatok. Ezekről ne készüljön külön leírás.

Ez utóbbi kérdésben megoszlottak a vélemények. Knauer J. és Gyalog L. szerint a rétegtagok is kerüljenek említésre, Haas J. szerint csak a közismert tagozatok és rétegtagok, Nagymarosy A. szerint amik az albizottságok által elfogadottak.

Haas J.: A táblázatot illetően egyforma legyen az emeletek sormagassága? Nehézség a triászban, hogy a nori 10, a rhaeti 2-3 millió év, mégis egyforma magasak.

Császár G.: Más korokban is probléma ez, de a korral arányos ábrázolások esetén a táblázatok jelentős részénél ábrázolási nehézségek merülnek fel, ezért célszerűbb az eddig alkalmazott megoldásnál maradni.

Az új táblázatok és a rövid leírások elkészítésének határideje 2006. 03. 31., hogy 2006. szeptember 1-ig a kiadvány nyomtatásban is megjelenhessen.

Felmerült, hogy a táblázatok és a leírások a lezárt (esetenként 6-7 évvel ezelőtti) állapotot, vagy a mai tükrözzék. A Bizottság tagjainak többsége helyénvalóbbnak tartja a mai ismereti szintet tükröző táblázatok és leírások kiadását.

3. A Magyar Rétegtani Irányelvek aktualizálása, újraalkotása

Császár G.: A Magyar Rétegtani Irányelvek 3 évtizede született meg, közben a Nemzetközi Rétegtani Irányelvek újabb kiadása is ugyan csak mintegy fél évtizedes múltra tekinthet vissza, mégis már ez sem tekinthető minden tekintetben korszerűnek. Indokolt tehát, hogy a Magyar Rétegtani Irányelvek a mai szemléletet tükrözze és tartalmazza egyúttal a ma használatos módszerek és technikák ismertetését is. A Nemzetközi Rétegtani és Osztályozási Albizottságban ismételt intenzív vita folyik a rétegtani kérdések kezeléséről, de nem várhatunk a hazai kiadvány megújításával ennek lezárultáig. Haas J.: A Nemzetközi Irányelvek angol nyelven elérhető, ezért inkább tankönyv vagy jegyzetként kellene az anyagot megjelentetni. Ennek megalkotása az egyes szakterületeket ismerő szerzői gárda lehet hivatott. A kiadványt a az MRB szponzorálhatná, de jegyzet vagy tankönyv esetén a kiadvány támogatására az ELTÉ-n is benyújtható pályázat.

A Bizottság egyetértett a tankönyvként vagy jegyzetként történő kiadással, az alábbi előzetes tartalommal: litosztratigráfia, biosztratigráfia, kronosztratigráfia, sztratotípusok, szekvenciasztratigráfia, magnetosztratigráfia, kemosztratigráfia, klimatosztratigráfia, integrált sztratigráfia. A szigorúan rétegtani módszerek mellett az anyagnak tartalmaznia kell a geokronológiai skálát, annak viszonyát a kronosztratigráfiához, továbbá a radiometrikus korhatározási módszereket és az adatok értelmezését is.

Császár G. részletesebb tervezetet készít az anyag megalkotásában potenciálisan közreműködő szakemberek bevonásával, a személyes vállalások feltüntetésével.

4. Tájékoztató az ISSC-ben folyó munkáról

Időhiány miatt ez a napirendi pont a következő ülésre halasztódott.

5. Egyebek

Gyalog L. három témát javasolt megtárgyalni:

- a háromosztatú kréta rendszer/időszak helyett kétosztatú használata
- az egri emelet oligocén-miocén határon való áthúzóadásának megszüntetése új névjavaslattal
- a pannóniai emelet/korszak fogalmának tisztázása, illetve más nevek használata erre az időszakra.

5.1. A kréta időszak/rendszer a Nemzetközi Rétegtani Bizottság állásfoglalása szerint kétosztatú, nem helyénvaló a háromosztatú kréta használata Magyarországon sem.

Knauer J.: a Kréta Albizottság már tárgyalt a problémáról, véleménye szerint Magyarországon célszerűbb a háromosztatúság használata, jobban tükrözi az üledékképződési ciklusokat.

Haas J.: Nem lehet eltérni a nemzetközi állásfoglalástól, ez nem helyi probléma. Ha nem akarjuk használni, ne akarjunk a Nemzetközi Rétegtani Bizottság tagjai lenni, vagy javasoljuk a szabály módosítását. Ezt 10 különböző nemzetközi szinten kell elfogadtatni. Külföldi komoly folyóirat el sem fogad cikket, amelyben háromosztatúság szerepel.

Császár G.: A kérdésfelvetés jogos, mindazonáltal Európa számos országában a krétát háromosztatú egységként kezelik, a földtörténeti események jobb tükröztetése miatt. Az IUGS, amelyhez a Nemzetközi Rétegtani Bizottság is tartozik, az UNESCO-val közös finanszírozásban Középső-kréta események címen IGCP projektet finanszírozott, amelynek eredményeit külön kötetben jelentette meg. A kérdés tehát a Nemzetközi Rétegtani Bizottság állásfoglalása ellenére sem tekinthető magyar eretnekségnek.

Gyalog L.: Kompromisszumos javaslatként a közeljövőben mindkét beosztás szerepeljen egy ideig a táblázatokon, a hivatalos, és az ideiglenesen alkalmazott helyi beosztás, de a kétosztatúság legyen a hivatalos.

A bizottság egyetértett a javaslattal.

5.2. Az egri emelet oligocén-miocén határon való áthúzódsának megszüntetése új névjavaslattal

Nagymarosy A.: nemzetközileg az egri emelet felső határa definíció szerint 2 millió évvel fiatalabb, mint az oligocén-miocén határ, ez a jellemző fauna megjelenése miatt van. Szerencsés esetben meg lehet ugyan húzni a határt nannoplankton alapján, de a nannoplankton-szegénység, illetve azok rossz megtartási állapota miatt ehhez gyakran nagy tömegű mintára van szükség..

Haas J.: a helyi (regionális skála) beosztás ilyen esetben eltérhet a globális skálától.

Nagymarosy A.: az alsó-felső-oligocén határ sem a kiscelli-egri emeletek határa, hanem az alsó-kiscelli és a felső-kiscelli alemeletek határán van.

5.3. A pannóniai emelet/korszak fogalmának tisztázása, illetve más nevek használata erre az időszakra. Jelenleg a pannonnak három különböző értelmezése van.

- Az MRB táblázatai szerint a szarmatától a kvarterig tart.

- A nemzetközi Parathetis-beosztás szerint kb. 8,9 millió évig tart (ez az előző beosztás szerinti alsó-pannóniaival egyezik meg)

- A hazai gyakorlatban elterjedt, hogy a Pannon-tó tavi, delta és parti üledékeit (folyóvízi betelepülésekkel) sorolják a pannóniaiba (ennek felső határa térben változik, beelég a pliocénbe, délfelé fiatalodik).

Javaslat (Magyar Imre javaslata): pannóniai helyett a felső-miocén-pliocén név használata a nemzetközi beosztásnak megfelelően, ezen belül a tortonai és a messinai emeletek, illetve a pliocén név használata, ahol lehetséges.

Nagymarosy A.: A „nemzetközi pontusi” típusa másik Parathetys-medencében van, az ott jellemző fauna nálunk már korábban megjelenik. Egyes vélemények szerint a pontusi alatti egymillió éves kérdőjeles szakaszt már a „nemzetközi pannóniaihoz” kell sorolni.

Haas J.: a főszabályt, a standard nemzetközi skálát kell alkalmazni, ha nincs megfelelő helyi skála.

Császár G.: A két, illetőleg három illetékes albizottság márciusig tegyen kísérletet a kérdés tisztázására, hogy az újra megjelentetendő Magyarország litosztratigráfiai alapegységei című kiadvány már a ma elfogadhatónak ítélt kronosztrigráfia tagolást tartalmazza. A regionális és a globális skála egységeinek keverését kerülendőnek tartja.

A továbbiakban Gyalog L. ismertette, hogy a legutóbbi bizottsági ülés óta két albizottság vezetősége átalakult.

A Magmás Albizottság 2004. 10. 25-iki ülésén lemondott Horváth István az elnöki posztról (a titkári poszt nem volt betöltve). Helyette az Albizottság Németh Károlyt választotta meg elnöknek. A titkári posztra az ülést követően Németh Károly Gméling Katalint, Rózsa Pétert és Molnár Ferencet kérte fel.

A Metamorf paleozoos és a Nem-metamorf paleozoos Albizottságok együttes ülést tartottak 2005. 03. 24-én, ahol elfogadták a két albizottság egyesülésére tett javaslatot Paleozoos Albizottság néven. Az új Albizottság elnöke Szederkényi Tibor, titkára Lelkesné Felvári Gyöngyi, valamint Hámos Gábor (Dél-Dunántúl) és Koroknai Balázs (Északi-középhegység és Nyugat-Magyarország) lett.

Budapest, 2005. 09. 22.

Császár Géza	Gyalog László
MRB elnök	MRB titkár